

TANKER OM TEATER I 2.300 ÅR

»Teater, polemik, teorier, manifest« - En antologi av Ingvar Holm. Ca. 30 sv. kr. - 260 s. Forlaget Studentertiliteratur. Malmö 1970.

»Fra Aristoteles til Arnold Wesker« kunne prof. Ingvar Holms udvalg af dramateoretiske kildekrifter godt have haft som undertitel. I modsetning til lignende antologier som f.eks. amerikaneren B. H. Clarks »European Theories of the Drama« o.lign., der stopper mere eller mindre op omkring det naturalistiske gennembrud på teatret ved århundredskiftet, lægger Ingvar Holms bog hovedvægten på de sidste hundrede år. Ja, selvom man godt nok også her er begyndt med Aristoteles, er man allerede nået til Meyerhold midtvejs i denne antologi.

Fra redaktørens side er meningen klar nok: »... tanker som haft aktualitet i vår egen tid (har) medvetet favoriserats framför teorier som varit av blott historisk intresse...« Hvilket naturligvis ikke forhindrer at visse af Aristoteles', Molières eller Lessings tanker har interesse i dagens teaterdebat.

Dette giver bogen en næsten dagsaktuel interesse, samtidig med at den er et udmærket supplement til antologier af ovennævnte art. I sit instruktive forord kommer Ingvar Holm ind på forskellige nøgleproblestillinger som f.eks. påstanden om at alt teater er politisk, i bogen især repræsenteret af den franske kritiker Bernhard Dort om at 'alt stor teater äger politisk dimension' - hvilket ifølge Ingvar Holm naturligt involverer, at alt teater er politisk - »... för övrigt varför blott teater: alle de tanker og bilder, som lämnas till en publik för tolkning, upplevelse och påverkan är politiska. De er det inte minst genom det de i given situation underläter att säga.«

Kort sagt, er Racine mindre (politisk) end Beaumarchais? Han er jo både en større digter og dramatik. Omtrent her står denne polemik i øjeblikket efter 1960ernes heftige debat for engageret, agitatorisk politisk teater i samfundsomvæltende retning. Efter er Brecht, Wesker og Weiss mere interessante end Beckett, Genet og Gombrowicz, bare fordi de sidstnævnte tre ikke er så entydigt politisk engagerede som de tre første? (Weiss og Gombrowicz burde iøvrigt have været med her i antologien for at føre debatten helt a-jour).

Det er modstillinger af denne art Ingvar Holm i sit udvalg vil lade komme til orde så repræsentativt som muligt, men han glemmer naturligvis ikke de tekniske betingelser dramatikere, dramateoretikere og teaterfolk arbejder under og har arbejdet under, især i løbet af dette århundrede i deres forskelligartede forsøg på at nå publikum. Hvad undlader f.eks. en Beckett eller en Genet at pege direkte på i deres forsøg på at skildre en absurd verden uden andre syndebugte end menneskene selv? Og hvilke andre syndebugte kan egentligt politisk engagerede forfattere i dag pege på, end menneskeskabte systemer, der nok kan og bør laves om (og også notorisk bliver det, bl.a. takket være fremsynede forfatteres indsats)?

En Sartre - der også er repræsenteret her med et indlæg fra 1946 - tog sig som bekendt en inspirerende tur fra en individualistisk eksistentialisme (hvor individet havde et direkte ansvar for sin egen skæbne) over regulær partitro kommunisme i 1950'erne til en mere liberal protest-marxisme i dag. (Bogen savner noter af denne art til nærmere belysning af de udvalgte talsmænds mere personlige udvikling; jeg er overbevist om, at Sartre i dag ikke helt er den samme som i 1946, selvom citatet her er meget velvalgt og klart dateret).

Selvom udvalget for tiden efter anden verdenskrig - ca. 1/3 - nok lader ane, at Ingvar Holms sympatier hælder imod det politisk engagerede teater, er han dog dialektisk historiker nok til også at lade f.eks. Ionesco og Beckett (sidstnævnte via Jan Kott og Robbe-Grillet) få ordet så at sige på menneskets vegne imod de alt for tværsikre ideologier. Ingvar Holm er nemlig ingenlunde dogmatiker, men derimod en afslappet lagttager af væsentlige strømninger i tiden.

I virkeligheden følger han nok Taines 100 år gamle definition på et kunstværk: »Kunstværket er bestemt ved en Totalitet, nemlig Aandens og Sædernes almene Tilstand hos Omgivelserne«, som det pudsigt hedder i en oversættelse af »Kunstens Filosofi« fra 1873. Hans udtalte interesse for teatersociologi og dermed publikums sædelige og åndelige modtagelighed tyder på det og Taines ord kunne have været motto for hele udvalget, der hermed anbefales alle interesserede.

Chr. L.

*

FRA COPEAU TIL YACINE

Alfred Simon: »Dictionnaire du théâtre français contemporain« - 255 s./m. tair, illustr. - ca. 14 F. Larousse. Paris 1970.

Bogen er simpelthen fundet for de penge. Oplysninger om væsentlige strømninger, begivenheder og personer i moderne fransk teater, som man hidtil har måttet stykke sammen fra diverse mere eller mindre fuldkomne leksikon, bøger, specialafhandlinger etc., står stort set i denne lille og klart disponerede bog.

Vel at mærke væsentlige oplysninger om hovedstrømninger. Som det anmærkes i forordet er her ikke tale om at lave en 'mondens telefonbog' med alle navne, celebre premierer og personligt gossip omkring teaterfolks privatliv. Det er kvalitet med henblik på en større omverden end det specielle parisiske, der tæller her. Kriteriet er en vis slagkraft udover premieredatoen og den første boulevardsucces med et kassestykke; også med henblik på ulandet og eftertiden.

Herved begrænses udvalget naturligt, sikkert til græmmelse for mange, mange teatersnobber og masser af habile franske teaterfolk med personalet ved den højest subventionerede franske statsscene - Comédie-Française i spidsen (7,5 mill. af ialt 50,5 mill. F i samlede statstilskud; altså dog kun ca. 15 pct. af de samlede tilskud i 1965. Herhjemme får Det kgl. jo som bekendt 50-60 pct. af statstilskuddene, endda med en sum der numerisk svarer til de samlede franske statstilskud).

Naturligvis nævnes Comédie-Française i dette leksikon. Det er jo 'Molières hus' og dermed det ældste stadigt eksisterende 'gruppeteater' i verden; endda med en forbilledlig mulighed for medbestemmelsesret for skuespillerne, der blev bekræftet af Napoleon i Moskva 15. oktober 1812. Men det nævnes sandedig med stor polemisk skepsis, bl.a. fordi det er så ufolkeligt, så traditionelt og så lident nyskabende i dag - altså som dramaplads og scene for væsentlig samtidig dramatik.

Som karakteristisk eksempel på redaktørens sondring mellem væsentligt og uvæsentligt, kort sagt, hans kvalitetssans - skal her citeres den lille artikel om det traditionsrige teater Gymnase (der for godt 100 år siden lå helt i spidsen med en forbilledlig realistisk instruktionskunst). Der står kort og godt:

»Gymnase, boulevardteater, ledet af Marie Bell. I dag helliget vaudevill; noteres fordi man her havde premiere på Genets »Balkonen«.

(Det bør bemærkes, at Marie Bell formentlig er en af de største nulevende franske skuespillerinder; hun har også sin selvstændige artikel i leksikonet og at Gymnase er et af de få parisiske teatre, der overhovedet nævnes af iøvrigt 40-50 furengende. Det er også interessant, at »Balkonen« havde premiere i en engelsk instruktørs iscenesættelse i 1960, nemlig Peter Brook, der også får sin selvstændige artikel).

Den sunde moral, der kan udledes af dette glimrende leksikon, er at spildprocenten i teaterverdenen er meget, meget stor på bare lidt længere sigt. Formentlig er højst 1 pct. af de faktiske begivenheder i de sidste 60 års franske teaterliv blevet registreret her. Til gengæld er det denne ene procent, der tæller, hvis man da betragter teater som lidt mere end ren kommerciel underholdning (med eller uden tilskud) eller prestige for konventionelle kultursnobber.

Alene denne ene registrerede procent, viser hvilken indfyldelse fransk teater har haft og stadig har på udviklingen i vest-europæisk teater. Endda er redaktøren ikke mere francofil end at han tager de vigtigste betydningsfulde udenlandske fænomener og teaterfolk med, trods titen og trods franskmænds traditionelle forestilling om at alt godt teater er fransk. (I et tilsvarende engelsk leksikon som Russel Taylors: »The Penguin Dictionary of the Theatre« er fordelingen mere international; alene titlen antyder udvalgsriterierne fra engelsk synspunkt).

Leksikonnet er systematisk opbygget med en kort og koncis introduktion, suppleret med en tidstavle over de vigtigste begivenheder - set fra et fransk synspunkt! - fra Copeaus »Vieux Colombier« i 1913 til Roger Planchons respektløse »Mise en pièces du Cid« (1969) der pryder forsiden. Selve det alfabetiske leksikon omfatter udvalgte forfattere, teaterfolk og teaterfænomener indenfor de sidste 50 år. Alene udvalget er polemisk og kvalitetsbetonet; det er meget lidt man savner i denne kategori af førsteklases fransk teaterliv. Derfor bliver bogen også indirekte et hårdtslående argument i en debat om hvad man overhovedet vil med teater: Teater er måske nok øjeblikkets kunst, men kan i visse tilfælde også have betydning for eftertiden. Det er ikke bare et økonomisk spørgsmål - de højestsubventionerede teatre i dag betyder øjensynlig mindst. Det er et spørgsmål om skabende teaterfolk, der vil noget med deres kunst ud over dagen og vejen.

Chr. L.

*

FRA PUBLIKUMSFØRENING TIL GRUPPETEATER

Gösta M. Bergman (red. og medforfatter) m.fl.: »Svensk Teater. Strukturförändringar och organisation 1900-1970«. 125 s. - 22,25 sv. Kr. Almqvist & Wiksell. Stockholm 1970.

Der findes stadig folk som tror, at teaterhistorie bare er en slags æstetik, en art smagshistorie - indtil fornylig kaldtes lærestolen ved Københavns universitet således et professorat i »Teatrets historie og æstetik«. Ja, der findes endnu nogle som mener, at teaterhistorie er skuespiller-anekdoter med rappe, ofte onde pointer.

Men professoren i teaterhistorie ved Stockholms Universitetet, Gösta M. Bergman, ved, hvad han gør, når han kalder denne bog »Svensk teater«. Bogen handler nemlig om, hvordan svensk teater overhovedet har kunnet fungere og udvikle sig rent praktisk, organisatorisk og tilskudsmæssigt i løbet af dette århundrede. Som grundlægger og leder af det svenske Riksteatern fra 1933 til han i 1958 fik sit professorat fik han sjældne praktiske erfaringer for en videnskabsmand i en spændende brydningstid: ikke alene læste han teaterhistorie og lavede en ypperlig disputats (om en kollega som teaterdirektør godt 100 år tidligere). Han skabte selv teaterhistorie. (»Don't read American History; make it!« som der stod på de amerikanske hverveplakater i 1917).

Nærværende bog består af fire afsnit, hvoraf Gösta M. Bergmans om »Strukturforandringer i svenskt teaterliv 1900-1970« er langt det fyldigste (ca. halvdelen af bogen) og vigtigste for folk, der bare interesserer sig lidt for hvordan et teaterliv fungerer og blomstrer både kunstnerisk, administrativt og kvantitativt. Uden at sige det direkte, er pointen bl.a. - ifølge Bergman - at uden en effektiv organisation (publikumsorganisation, teateradministration etc.) har man intet teater. Og naturligvis heller ikke uden en passende økonomisk opbakning fra stat og kommuner - som f.eks. i Sverige, hvor den socialdemokratiske regering fra første færd - efter Kreuger-skandalen i 1932 - kørte løs med en aktiv kulturpolitik. På teaterområdet især med »1933-års teaterutredning« (se nærmere herom i »Teatrets Teori og Teknikk« nr. 13).

Sossarna sidder endnu ved magten i Sverige og teaterlivet blomstrer. Hermed er en sammenhæng selvfølgelig ikke bevist, men det kunne være en »tankeställare« som man siger i Gustav Vasas eget land.

Bogen er fuld af 'kedelige' tabeller, oversigter og anden instruktiv saglighed med oplysninger om organisationsformer, publikumsfrekvenser, teateruddannelse, teaterpædagogik i skoler og mere professionelt, ja, lønproblemer og fagforeningsditto skånes man ikke for. Så hermed advares enhver, der kun interesserer sig for teater som underholdning og adspredelse i 'ledige stunder'; kritikere og teaterdebatører, der mener, at det 'kun' er det 'færdige' resultat, som tæller . . . samt alle, for hvem tal er mystik i en abstrakt og dem uvedkommende verden.

Derimod kan bogen anbefales på det varmeste til dem, der bare interesserer sig så småt for teater som en aktiv virksomhed i et samfund, som f.eks. det svenske. Det kan være meget lærerigt i et land, hvor vi først har fået tilløb til en teaterpolitik i det sidste ti-år. Men selv i Sverige er det først i dette år man over-

hovedet er begyndt at uddanne noget så elementært som teateradministratorer mere systematisk; noget som er en selvfølge i andre lande som f.eks. Tyskland, ja, selv i Jugoslavien.

Som Gösta M. Bergman understreger i sit forord:

» . . . Det är en självklarhet att »teatervetenskaparen« skall ha kännedom också om de organisatoriska och ekonomiskt-sociala aspekterna av svensk teater, även om naturligtvis de konstnärliga och idémässiga sidorna kommer att stå i centrum för intresset . . . «

Chr. L.

*

FRANSK TEATERTIDSSKRIFT I EKSIL

»Travail théâtral« nr. 1 automne 1970 - under redaktion af bl.a. Denis Bablet, Emile Copfermann, Bernard Dort og Françoise Kourilsky. pr. nr. 12 F. (svejsiske), årsabonnement 40 F. - La Cité Editeur, 10 Métropole, 1003 LAUSANNE Schweiz.

Det er sket før at franske intellektuelle har søgt over grænsen til Schweiz for at være i større sikkerhed med deres tryksager. Man kan jo bare mindes Voltaire. I forordet klager redaktionen over manglen på uafhængige fransksprogede teatertidsskrifter, der frit kan beskæf-

tige sig med alle sider af 'teaterarbejdet' og i hvert fald har man i Lausanne fundet et spændende forlag, der iøvrigt har ansvaret for en række gode bøger om nyere teaterfænomener som f.eks. Roger Planchon, The Living Theatre og Grotowski.

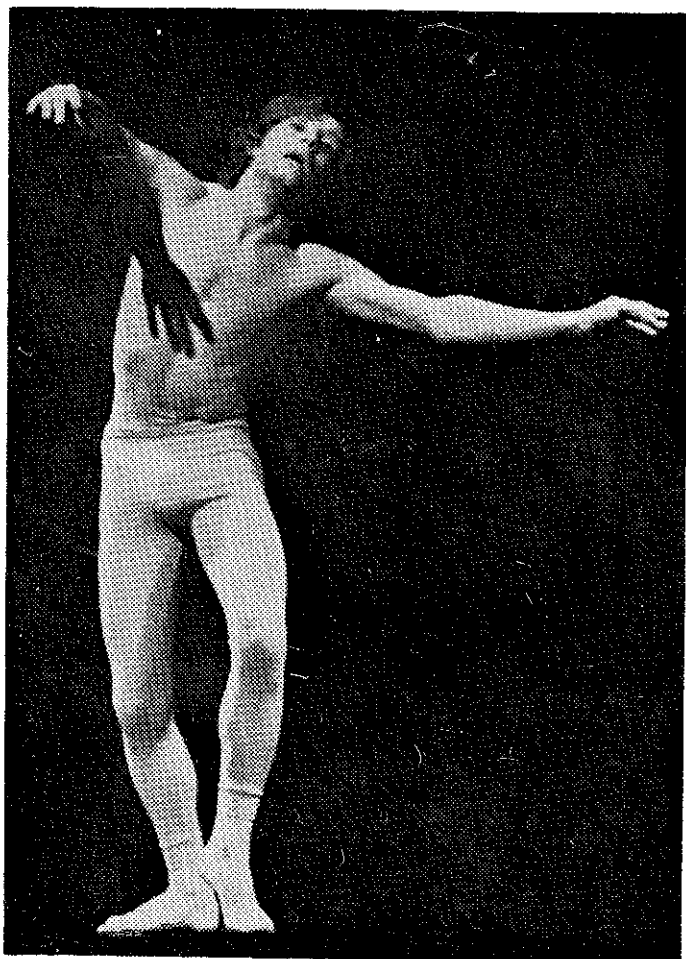
Iøvrigt var flere af redaktionskomiteens medlemmer medarbejdere ved det epokegørende teatertidsskrift »Théâtre Populaire«, der måtte gå ind i 1964. Linien i retning af interesse for de mere venstreorienterede folkelige teaterformer er således klar fra begyndelsen og i lighed med »T.P.« agter »T.T.« øjensynlig at optrykke et stykke i hvert nummer: Man lægger ud med Roger Planchons manuskript til »L'Infame«, et krast halvdokumentarisk stykke om en præst, der dræber sin højgravide elskerinde og hvad deraf følger.

Iøvrigt ligner tidsskriftet både i format og indhold det amerikanske »TDR - The Drama Review« med blandede artikler om forskellige temaer og emnekredse. I første nummer er første emne således Otomar Krejca og hans berømte Za Branu-teater i Prag, med hele seks artikler. Vi finder artikler om gadeteater fra de første år efter den russiske revolution i 1917 og om gadeteater i USA i dag.

Denis Bablet og Gunilla Palmstierna-Weiss (g.m. Peter Weiss) udfolder sig om scenografiske problemer. Desuden en række mindre artikler om diverse emner + en bogliste over vigtigere teaterbøger på fransk. Et par udvalgte forestillinger »Orlando furioso«, og »Den hellige Johanna . . .« iscenesat af Strehler bliver analyseret og diskuteret.

Chr. L.

PS. Et nyt engelsksproget teatertidsskrift »Theater Quarterly« er på trapperne, under redaktion af bl.a. Jan Kott og Edvard Bond. Adressen er: THEATER QUARTERLY Associated Book Publisher, North Way Andover, Hampshire, England.

Nordisk Teaterlaboratorium
for Skuespillerkunst

Studio II

Kunstnerisk leder: Yves Lebreton

Forestillinger,
pædagogisk virksomhed,
kurser.

For nærmere oplysninger:
STUDIO II
Postbox 118
7500 Holstebro . Danmark